

Kallós Zoltán mesél

Amikor 11 évesen Választról, a szülőfalujából Kolozsvárra került iskolába, és hallotta a társait énekelni, elszorult a szíve: a szebbnél szebb dalok között egy sem volt, amelyik az ő otthonából, Mezőség falvaiból származott volna. A tanára, Nagy Géza biztatta: írja le amit ismer a szülőhazája daliból. Így kezdődött.

Ma már tudjuk, ez idő tájt, 1940-ben küldte el Kodály Zoltán Lajtha Lászlót Székere, s hamarosan megvolt a nagy felfedezés: a népzene-gyűjtés szempontjából addig elhanyagolt Mezőség még a roppant gazdagságú erdélyi tánc és zenei dialektuson belül is talán a legérdekesebb, legfontosabb. Ami ezután történt — a közelmúlt művelődéstörténeti jelentőségű, egész kultúránkat a hatása alá vonó ténye: Martin György és Kallós Zoltán a mezőégi hangszerek és vokális népzene, a táncok és szokások összegyűjtői *fantasztikus értékeket tettek a magyar és európai kultúra asztalára*. A népzene és néptánc hetvenes években kezdődött megújulása, a tánc-hámozgalmak kialakulása az általuk föltárt mezőégi kincsre alapozódott.

Kallós Zoltán mesél. Hallgatói: fiatalok. Zsúfólásig megtelt velük a szegedi egyetem központi épületének aulája. Feszülten figyelnek, élvezik a színes, és le-

nyűgöző mennyiségű tudásról árulkodó történeteket — gyűjtőutakról. Melyeket csak a szóhasználati megszokás nevezet „utaknak”, hiszen ennek az embernek az *élete a gyűjtés*. Nem kirándult ő Moldvába, sem a Gyimes-völgybe, még kevésbé a Mezőség falvaiba. Hanem ott élt. Tanító volt. Figyelte és leírta a szokásokat, viseleteket, táncokat, zenéket, dalokat, verseket.

Felföldi László, a Szegedről elszármazott néprajzos kérdez, Kallós mesél. Szavait hangfelvételekkel és „előben” illusztrálják az aulában. A szalagról léspedi lakodalmas és a dunántúli regölés moldvai párhuzama („*nincsenek sem történeti, sem földrajzi határok*”) hangzik, nekünk nehezen is érthető, régies nyelven, olyan szavakkal, amelyeket rég nem használunk, s egy sincs közöttük olyan, melyeket a nyelvújítás óta használunk... Gyimesi tánc következik az országnak alighanem a legjobb nevű táncosai járkák a pódiumon, Zsuráfszky Zoltán, Zsuráfszky Vincze Zsuzsa, Farkas Zoltán, Tóth Ildikó. A szegedi Fabatka kíséri őket (Maróthy György, Bózsó Antal, Králik Gusztáv, Kardos János). A havasi népek („*Gyimes-völgyben csak három hónap nem meleg, a többi mind hideg*”) sajt, meg nyitókálopó kalákaírók Kallóst

hallgatva szinte érezni a tiszta levegő metszését, halani a tűz ropogását, a közös vidámság, éneklés és zene fölshabadító és megtartó erejét. S kicsoda „mögötte” van a mondatnak: „*Gyimesen lóháton kísérték a halottat*.” Múlt és jelen idők, jövőre szóló megbízatások kapaszkodnak össze, az elmúltnak tartásos, szépséges tiszteletadás — és emelkedett életigenlés.

A fiatal hallgatóságot megérinti, hatása alá vonja az a szellemiség, melyet ezek a zenék, táncok és szokások árasztanak: Kalotaszegi sirató hangzik, aztán feszültséget old a szemétszövet gyönyörködtető legényes, amai kalotaszegi, minden táncok csúcsa... „*Addig leszünk magyarok, amíg magyarul táncolunk és énekelünk*.” Ilyen különleges, megismételhetetlenül, föl-emelően szép, katarzisos pillanatokban, egy mezőégi lassú mozgáskultúráján, egy Rákóczi nótaváltozat variációin ámulva — ez a napnál világosabb, fénylő igazság. S kicsoda reményes, melengető érzés körülnézni a megvilágosodott teremben! Ez az ugyanazt érző, együtt mozduló, együtt éneklő rengeteg ember — *mind fiatal!* Kedden este itt járt Kallós Zoltán, üzent a Tündérkert; életre szólót.

Sulyok Erzsébet

Nemzetközi ásványgyűjtő találkozó

Miskolcon, a Nehézipari Műszaki Egyetem aulájában e hét végén, március 7-én és 8-án rendezik meg az V. nemzetközi tavaszi ásványgyűjtő találkozót. A miskolci egyetem, az ELTE, valamint a miskolci Herman Ottó Múzeum által szervezett találkozó idején kétnapos programja iránt minden eddiginél nagyobb hazai és nemzetközi érdeklődés nyilvánul meg. Tíz országból, közöttük a tengerentúlról is jelezték részvételüket az ásványgyűjtők, magánzemélyek és klubok, intézetek. A világ minden részéből hoznak ásványköveket, kőzeteket, ősmaradványokat, drágaköveket bemutatásra és cserére, értékesítésre is.

A rendezvény szombat délelőtt 9 órakor kezdődik, ekkor nyitják meg a rudabányai ércbányászat múltját, az ott lelt világhírű ősmaradványokat bemutató kiállítást. A szakmai börzét szombaton délután, a nyilvános börzét pedig vasárnap rendezik. Neves szakemberek előadásai, videoprogramok, ingyenes ásvány-, drágakő- és ősmaradvány-meghatározás szerepel a programban.

A tehetség esélyei

Gábor 7 éves, első osztályos diák. Ahogy mondja: gyorsan tud futni és érti a matematikát. Amikor a többiek még a tízes átlépésén törték a fejüket, ő már kétjegyű számokkal osztott, szorozott, tudott sakkozni és papír nélkül ment-bevásárolni. Az órákon — mert nem csupán a számtan tudománya jut el hozzá föltűnő gyorsasággal — többnyire beszélget, fészkelődik, unja a lassú „ügymenetet”. Komoly lecke ez a pedagógusnak. Tudja jól, a kiemelkedő képességű gyereket módszeresen kell terhelni ahhoz, hogy nyugton maradjon a tanórán. Gábor édesanyjának is ajánlott két könyvet, az egyikben hazánk, a másikban Afrika földrajzát taglalják a tudós szerzők. A könyveket megkapta és hamarosan a Duna magyarországi szakaszáról és a Kilimandzsáróról mondott adatokat az iskolában.

Először is Gábor tanító-nőjét sajnálom. A pedagógusnak fokozottan kell tördnie az írásban, számolásban, olvasásban lelemaradók, föl kell zárköztatnia a beszédképességben gyengébbeket, kordában kell tartania az izgágákat, meg kell felelnie a tanterv körültekintőnek nem mondható tempójának, az igazgatói, szakfelügyelői elvárásoknak, szóval egy tehetséges gyerek inkább csak púp a hátra.

Azután sajnálom Gábort is, mert ez a *felépítmeny nem neki való*. Igaz, szerencsés alkat, édesanyjának hála, jóra való, szelíd kisfiú. Őrá valószínűleg nem sűtik majd a szabálytalan tehetség messzeakialtó bélyegét. De könnyedén megfogható, hogy a *hatalmi mámort különösen kedvelő középszer* nem szívesen néz majd erre a „strukturálatlan” — értsd: zabolálatlan alkotó — emberre, aki természetesen hasonló nézéssel válaszol majd a szervezett szervezet ítéleteire.

Vegyük azt az esetet, hogy Gábor végül a futógyorsaságban árul el maradandó tehetséget. Jó esetben atlétikai szakosztályhoz kerül, talán olyan edzőhöz irányítja a sors, aki ért a kisgyerek nyelvén. Az összes feltétel meglétével együtt sem biztos, hogy tartósan jó eredményre képes. Menedzselési gondok, edzőmódszerek maradisága, elégtelen sportorvosi felügyelet, a doppingolás árnya — lehet talán egyszeres megyei bajnok. Nem, nem pesszimizmus ez. Tesék csak meggondolni; ma már csak azok a megszállottak érnek el eredményt a hazai élsportban, akik tehetségüket szerencsésen házastják hasonlóan elhi-

vatott edzőgyéniségek szeryntelen ambíciójával.

Veszélyes dolog tehetségesnek lenni. Elképzelem, hogy Gábor észbeli képességeivel, különös érzékenységgel és otthonról hozott türelmességgel végigjárja az oktatás minden lépcsőfokát, s valamilyen diplomával a kezében a munkahely megválasztása előtt áll. Választhat? S ha igen, adott esetben melyik munkaadó fogja figyelembe venni az oklevél, s oklevél közötti különbséget?

Akinek van egy kicsi valóságismerete, tudja: nincs biztosíték arra, hogy a tehetségest válasszák. Nincs, mert *nem érték a teljesítmény*, nem fontos a különös képesség, sőt: egyre inkább megfigyelhető a „menekülés a tehetségtől” tendenciája. A többségben lévő középszerű vezető természetes vonzódást érez a végrehajtó típusú beosztottakhoz. Egyszerűen nem szolgálnak megfelelő kerektek arra, hogy a jó képességű, törekvő fiatalok tudásukhoz méltó körülmények között dolgozhassanak.

A tehetségesek tulajdonsága, hogy mindig sietnek. Azazhogy a saját tempójukat diktálnák, ami azonban túlzott gyorsaságnak tűnik a fontolva lemaradónak. A tehetség ráadásul szereti a sikert, a teljesítmény elismerését, sőt az értéket alapul véve új hierarchiát igyekszik kialakítani. Ez a fölé-alarendeltségi viszony szinte soha nem találkozik azzal a merev közösségi szerkezettel, amely éppen a tehetséget próbálja kordában tartani, szabályozni, irányítani. Tehát ön maga képeire alakítani.

Megkockáztatom: az *igazi tehetség mindig destruktív*, hiszen változtatni akar. A kor parancsa pedig mindig az, hogy a meglévővel élj, tehát a korszerű tehetség egy önkorlátozó gesztussal lefokozza önmagát a lehetőségekkel jól gazdálkodó mesteremberré. Szándékosan különítem el az igazit a korszerűtől. Az egyik a jövőre függeszti tekintetét, a másik a megszerzhetőnek él. Sohasem az utóbbiakból lett példakép.

Gondoljuk át, milyen esélyei vannak a jövőre figyelő tehetségnek! Könyvek születnek arról, hogy meddig juthat el itt és most egy feltaláló, és könyvek születhetnek a túrtámogatott-tiltott tehetséges tollforgatók sorsáról is. Most szólni kellene az írástudók felelősségéről, de ez oly messzire vezetne el, hogy csak oldalak múltán lelném meg az első osztályos hősünkhöz visszavezető utat.

Mert Gáborról akartam csak szólni. Tisztelettel kérem: felelősséggel gondoljuk végig az esélyeit!

Diustus Imre

Sárga Haj és az arany erőd

Új film

Színes, szinkronizált amerikai—spanyol film. Írta: John Kershaw és Matt Cimber. Fényképezte: John Cabrera. Zene: Franco Pier Senti. Rendezte: Matt Cimber. Főbb szereplők: Laurence London, Ken Robertson, John Ghaffari.

Jelenthetem a halhatatlanságnak: Linda nincs egyedül. Hazánk ügyeletes női zenije, általános iskolások éppen legnagyobb bálványá, élemedettebb korúak legfrissebb idegösszeomlás-siettetője társnót kapott. Küllemre, mit tesz isten, mint-ha még fölül is múltná a kissé szűk termetű, ám annál ruganyosabb, jó magyar rendőrnőt, lévén Sárga Haj dekoratíván nyúlának, hosszú combú, és tán csak mellben kicsit gyöngéske, de általában mintha jobban a kulturált Nyugathoz tartoznék, mint Linda, de ne legyünk rosszindulatúak. Már csak azért sem, mert ez a Sárga Haj, úgy, ahogy van, mindenestül Lindásabb, mint gondolnánk. És ez a lényeg.

Lindáról, mármint a miénkről, tudjuk, hogy végső soron egy sorozat lazán összefüggő epizódjainak hősnője. Tehát vissza-visszatérő figura. Ez ugyan már önmagában elég csapásnak számíthatna, viszont legalább nyílt az üzlet: tudjuk, hogy előbb-utóbb jöni fog, beletörődünk, és kész. Sárga Haj esetében viszont mindjárt az elején, miután a konferansz egy félrészeg vásári kikiáltó stílusában föl-vonultatta a leendő főszereplőket, miként jobb szokásban enumerációkor szokás, mellékesen azt is megtudjuk: Sárga Haj, ifjonti társával, bizonyos Pecos Kölyökkel együtt, már vala — és legvégül beharangoztatik — később még léssen is. Vagyis sorozat. A trükk mindenestre ügyes. A magyar filmforgalmazás minderről egy árva szót sem

szól, egyszeri végzetként találja nekünk e tömörségében riasztóan primitív indiánfilm-utánzatot, s a szerencsétlen néző nem is sejtí, hogy — esetleg még sorozatot is kaphat. Akár még minden külön lövöldözés nélkül is, puff, egyenesen bele a szívébe.

Reménytelen vállalkozás lenne fölvezetni, miről is próbálna szólni Sárga Haj másfél órája. Akad benne misztikum rendesen, elől-hátul egy-két szadisztikus jelenet, közben pedig rengeteg zaggyvaság a cselekményben, igen sok bugyuta párbeszéd, no meg tulipánnak nevezett indián törzs is. Ezek a tulipánnak nevezett hollandi indiánok egyébként a tévéreklámok liberőként gyanúsán hasonlító gatyaféleségben őrzik az aranyukat, visszatartóan kegyetlenek, de a havasi kűrtőz hasonló tüllöktől mintha megnyugodnának. Mindenesetre, e hangra leomlanak a kincses barlang száját képező kövek, mint egykoron Jerikó falai. Hiába, már csak így van ez: kinek Jerikó, kinek hollandi indián. A befejező csúcscsületben, ami engem, többbedmagammal, egy Aida-előadás régi, bombasztikus szabadtéri fölvezetésének díszletképére emlékeztetett, Radamesz-nagyfőnök megpróbálja kitépni Sárga Haj szívét, de persze belesül a földadatba. Rájöttem, miért. Nem, mert jó a segítő, ugyan, dehogy. Hanem Sárga Haj már korábban egy gonosz üldöző parancsnokot időnként úgy fegyelmez meg, hogy alaposan elkapja a... szóval, azt a testrészt, ami nekünk, férfiaknak különösen érzékeny, ugyanakkor elég fontos is. (Szemérme-sebbek kedvéért: a Káma Szutrában linga a neve.) Ilyen linga-Lindától pedig még egy indiánfőnök is tart. Igaza is van.

Domonkos László

Zenei naptár

Szimfonikus est

A századforduló kiemelkedő francia komponistáinak, Debussynek s Ravelnek a művei alkották a hétfő esti filharmoniai hangverseny műsorának gerincét a Nemzeti Színházban. A szegedi szimfonikusok Németh Gyula vezényletével bemutatták még Rogyon Scedrin szovjet-orosz zeneszerző *Sirály* címmel ismert ballezzeneiből összeállított szvitjét is. A koncertet nem a „nagy siker volt” című alatt könyvelhetjük el. Rejtélyes s igen kényes kapcsolat az, amely zenekar és karmester között fennáll, vagy létrejöhet. *Doráti Antal* tanulságos könyvében így ír erről: „A jó zenekari produkcióban hihetetlenül sok az adás-nesze tényező a karmester és a hangszerek között, és ha mindkettő ér valamiké, — mind szakmailag, mind emberileg — akkor az eredmény rendkívüli lehet.” Valahol itt rejlik az oka a hétfői koncert hatástalanságának is. Németh Gyula dirigálásában látszatra minden a helyén volt. Biztos, határozott, energikus mozdulatok, a karmester tudja, mit akar, érződik, hogy a zenei történeteket pontosan követi, irányítaná, olykor már a szükségesnél erőteljesebben, provokatívabban is. És mi az eredmény?

Legkivívóbban Debussy *Egy faun délutánja* című szimfonikus költeményén mérhettük le. A zenekar megfelelően tudta a kényes anyagot, s ha nem szólalt meg minden hang a legtokeletesben, annak nem hangszertechnikai oka lehetett. Mint ragacos pókháló, úgy fonta be az együttest a feszültség-gátlásosság szövedéke. A finom, érzékeny hangzásvilág, a lágy, oldott, érzéki hangulat, a bódító magasságokba röpitő, vágótelőpont megteremtése helyett precízen igyekvő muzsikusok végeztek munkájukat, húzták a vonót, fújták a hangszert. Ezúttal nem okozott számukra örömet a muzsikálás, s ez nem a zenekar empátiás képességének s felkészültségének a hiánya miatt volt. A karmester mintha nem bízott volna kellőképpen muzsikusaiiban, nem merte hagyni

őket felszabadultan játszani.

Debussy *Rapszódia klarinétra és zenekarra* című kompozíciójának szolóját a kitűnő klarinétjátékos, Kovács Béla játszotta. Talán éppen a zenekart nyomasztó, lassan oldódó feszültség miatt, nem a mélyebb érzelmi töltést igénylő szakaszok éltek igazán, hanem a darab zárórésze, ahol pazar virtuozitást követelő muzsikát írt Debussy, aminek Kovács Béla méltó megszólaltatója volt.

Végeztől Ravel *Spanyol rapszódia* hangzott el. E színpompás hangszerezésű muzsika előadása közelítette meg leginkább az ideált. Ravel főleg a fúvósoknak kínál briliáns játszanivalót, melyet szépen meg is szólaltattak. Am a kompozíció tüzes temperamentuma így sem szípkáztott igazán örömteli-felszabadultan. Több rejlik a muzsikában, mint ami a felszínre került. Ismét visszatérve a karmester és az együttes titokzatos kapcsolatára, a megoldásra is van Dorátinak egy aförizmája: „A vezető olyan valaki, aki elérí eg” másik személynél, hogy szeresse azt csinálni, amit amúgy is csinálni kell.”

Berényi Bogáta

Népdalok számítógépen

Népzene elemző kottás adattárat kívánnak létrehozni — számítógép segítségével — az Állami Gorkij Könyvtárban. A program kidolgozását négy évvel ezelőtt kezdték, azzal a céllal, hogy tízezer magyar népdalt számítógépre vigyenek. A programot könyvtárak, valamint ének-zenét oktató intézmények használhatják majd, eredményessé tehetik vele a fiatalok zenei nevelését.

Az úgynevezett Nektár-program lehetőséget ad arra, hogy a népdalokat magáneselemzők tarolják, majd a kottát képernyőre kiírva elemezzék, és a dal-lamot is ismételhetően le-

játsszák. A dalokat különböző jellemzők szerint lehet megkeresni. Így csoportosíthatók — többek között — a forrás, a kezdő sor, a gyűjtő neve, a gyűjtés helye és ideje, a stílus, az előadásmód, a szótagszám, a sorszerkezet és a hangterjedelem szerint. Igaz, a Commodore-64 „hangja” nem olyan, mint-ha hangszerek szólaltatnák meg a népdalokat, de a hangmagasság és a ritmus minden esetben nagyon pontos.

Május közepére elkészül a program első része, annak a 100 dalnak a feldolgozása, amely a zeneművészeti főiskolai felvételi vizsgákhoz szükséges.

Újabb Cziffra-mesterkurzus

Ismét tart mesterkurzust hazánkban Cziffra György. A világhírű zongoraművész tavaly nyáron, Keszthelyen vállalkozott először fiatal pianisták csoportos továbbképzésére. Az idei szeminárium július 28-ától augusztus 11-éig tart, színhelye megint a Helikon Kastély-múzeum, vagyis a Festetics-kastély lesz. A külföldi és hazai zongoristaménységek több nyilvános hangversenyt is adnak. A Cziffra-mesterkurzusra a nemzetközi helikoni zenei fesztivál keretében kerül sor; ennek rendezője az Interkoncert, a Helikon Kastély-múzeum és Zala megye tanácsa.